

УДК 1(091):796.032.2“652”

ФІЛАСОФІЯ АЛІМПІЗМУ: ФЕНОМЕН СТАРАЖЫТНАЙ ГРЭЦЫІ

У. П. Люкевіч

кандыдат філасофскіх навук, дацэнт
Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт
імя А. С. Пушкіна

У артыкуле аналізуюцца фундаментальныя аспекты ўзнікнення, фарміравання, функцыянавання і распаўсюджвання спорту на тэрыторыі Старажытнай Грэцыі ў іх філасофскім успрыманні і разуменні. Асабліва ўвага аўтара надаецца паняццю “філасофія алімпізму”, якое ўключае ў сябе актуальныя для сучаснага грамадства ўяўленні пра гарманічна развітую асобу, пра роўныя магчымасці, пра святы мір і сумленную і высакародную канкурэнцыю. Філасофія алімпізму фарміруе алімпійскую ідэю, што дазваляе прасачыць развіццё традыцыйнай сістэмы маральных каштоўнасцей чалавечай культуры да нашых дзён.

Ключавыя словы: філасофія алімпізму, алімпійская ідэя, святы мір, агон, экехейрыя, калакагатыя.

Уводзіны

Культура Старажытнай Грэцыі для сучаснага грамадства з’яўляецца крыніцай і ўзорам пераважнай большасці ідэй, якія на працягу тысячагоддзяў былі развітыя і ўдасканаленыя ў шмат якіх накірунках чалавечай дзейнасці. Такого роду сцвярджэнне з’яўляецца актуальным у адносінах да феномену спорту ў шматлікіх яго праявах. Нараджэнне сістэмы спаборніцтваў вельмі хутка прывяло да таго, што яны шырока распаўсюдзіліся па ўсёй гістарычнай тэрыторыі тагачаснай Элады, якая ўключала ў сябе поўдзень Балканскай паўвыспы, выспы Эгейскага мора, узбярэжжа Фракіі, заходнюю берагавую паласу Малой Азіі. Да цэнтраў правядзення гульняў з са-

мых розных накірункаў дабіраліся ўсе жадаючыя, каб стаць пераможцам у спаборніцтвах. Традыцыйная на сённяшні дзень назва гульняў – Алімпійскія – незусім дакладна абазначае тыя спаборніцтвы, што адбываліся ў розных старажытнагрэчаскіх месцах. Калі браць пад увагу той факт, што калі б гісторыя была інтэрпрэтаваная іншым чынам, то ў сучасную эпоху гэтыя самыя буйныя спартыўныя спаборніцтвы маглі б называцца, напрыклад, Піфійскія гульні, Істмійскія гульні, Нямейскія гульні і інш. Але, як вядома, гісторыя не дапускае “перазагрузкі”. Сутнасць філасофіі алімпізму выяўляецца ў шэрагу старажытнагрэчаскіх тэкстаў, дзе ў дыялагічнай форме адбываецца асэнсаванне і абгрунтаванне гэтага феномену культуры: “Анахарсис. Скажи мне, Солон, для чего юноши проделывают у вас все это? Одни из них, перевившись руками, подставляют друг другу ножку, другие дают и вертят своих товарищей, валяются вместе в грязи и барахтаются в ней, как свиньи. А между тем сначала, как только они разделись, ведь я сам это видел, они жирно намазались маслом и совсем мирно по очереди натирали друг друга; потом неизвестно, что случилось, они стали толкать друг друга и, наклонившись, начали сшибаться головами, как бараны... [цыт. па: 1, с. 11]. И вот, мне хотелось бы знать, чего ради они так поступают: по-моему, всё это похоже на безумие, и нелегко будет разубедить меня, что люди, поступающие так, не сумасшедшие...”

Солон. Это место, Анахарсис, мы называем гимнасием, и оно посвящено Аполлону Ликейскому... Что же касается гимнастических упражнений, то эта возня в грязи называется “борьбой”; борются также и в песке. Когда же юноши бьют друг друга стоя на ногах, мы называем это панкратиём. Есть у нас и другие гимнасии – для кулачного боя и метания диска и для

прыганья, и в них во всех мы устраиваем состязания, а победивший признается нами лучшим из сверстников и получает награду.

Анахарсис. Каковы же у вас награды?

Солон. На олимпийских играх венки из дикой маслины, на истмийских – из сосновых ветвей, в Немее – венок из сельдерея, в Дельфах – яблоки с деревьев, которые посвящены богу. У нас же на панафинейских играх мы даем масло от священного оливкового дерева... [цит. па: тамсама, с. 12] ...Но более всего мы стараемся, чтобы граждане были прекрасны душою и сильны телом, ибо именно такие люди хорошо живут вместе в мирное время и во время войны спасают государство и охраняют его свободу и счастье...” [цит. па: тамсама, с. 15].

На жаль, геніяльная ідэя часоў старажытнасці пра станаўленне гарманічна развітой асобы губляе папулярнасць. Тым не менш падаецца важным нагадаць, як зараджаліся гульні ў тыя далёкія часы, калі культура Старажытнай Грэцыі на тысячагоддзі наперад вызначала найбольш значныя напрамкі чалавечай жыццёвай дзейнасці. Асобнае месца належыць тут алімпійскай ідэі, якая, здаецца, безальтэрнатыўна паўстае ў якасці самай даўгавечнай глабальнай ідэі ў гісторыі чалавечай думкі. Алімпізм як сацыяльная з’ява ўзнікае раней за рэлігію. Але на ўздыме захвалення Алімпійскімі гульнямі ў іх сучасным увасабленні неабходна пазначыць і тое, што ў старажытнасці не толькі яны фармавалі традыцыі, якія дайшлі да нашага часу і сёння рэальна вызначаюцца як узоры выхавання і адукацыі дзяцей і моладзі ў самых разнаітых сферах [2, с. 3].

Несумненым атрыбутам філасофіі алімпізму неабходна лічыць агон (*agon* – у перакладзе з грэчаскай мовы ў самым шырокім сэнсе абазначае ўсялякае спаборніцтва). Гэтае па-

няцце мела самае непасрэднае дачыненне да супрацьборства атлетаў, але ў адносінах да старажытнага спорту перш за ўсё распаўсюджвалася на сістэму гульняў. Таксама ўжывалася ў сувязі з конкурсамі паэтаў, судовымі справамі ці нават у адносінах да выбараў па крытэрыях прыгажосці, што, зразумела, ні ў якім выпадку не памяншае яго ўплыў на спартыўную дзейнасць, асабліва тады, калі барацьба вялася за ўзнагароды. Як ужо падкрэслівалася вышэй, на тэрыторыі Старажытнай Грэцыі гульні праходзілі ў розных месцах і мелі, адпаведна, неаднолькавы рэйтынг. Калі грунтавацца на нейкай умоўнай класіфікацыі, то самымі важнымі лічыліся Алімпійскія гульні, потым Піфійскія гульні ў Дэльфах, затым ішлі Істмійскія гульні ў Карынфе і, нарэшце, Нямейскія гульні ў раёне Аргаліды. Усе яны мелі агульны панэліністычны статус. Праводзіліся таксама і іншыя, менш папулярныя спаборніцтвы, у тым ліку і такія, дзе прызначаліся грашовыя ўзнагароды. Усе спаборніцтвы падзяляліся на дзве групы. Да першай адносіліся тыя, пераможцы якіх атрымлівалі ў якасці галоўнага прыза, напрыклад, аліўкавы вянок. Другая група вызначалася тым, што ўзнагарода мела грашовае вымярэнне. Цікава заўважыць, што тыя пераможцы, якія атрымлівалі ў якасці галоўнага прыза вянец, мелі (перш за ўсё ад ўдзячных жыхароў свайго горада) шматлікія прывілеі. Вяртанне да дому адбывалася на калясніцы, якая павінна была праехаць праз спецыяльна зроблены разлом у крапасной сцяне. Атлеты, якія атрымлівалі грашовыя прызы, не сустракаліся з такім высокім узроўнем павагі, а памеры ўзнагароды звычайна вагаліся паміж адным талантам (*talantiaoi*) і паловай таланта (*hemitalantiaoi*). Праўда, трэба дадаць, што прызавыя сумы даволі часта падлягалі змяненням, а самі спаборніцтвы неаднойчы змянялі свой статус [3].

Асноўная частка

Філасофія алімпізму мае свае крыніцы ўзнікнення і да сённяшняга часу ўтрымлівае моцныя кантакты са шмат якімі сацыяльнымі феноменамі. Як падкрэслівае прафесар Юзэф Ліпец, само паняцце “філасофія алімпізму” выступае адразу ў некалькіх магчымых семантычных згадках і, перш за ўсё, у сваім першасным кантэксте, альбо старажытнагрэчаскай традыцыі правядзення спартыўных спаборніцтваў у святым анклаве Алімпіі. Іншае ўяўленне звязваецца з вызначэннем алімпізму з пазіцыі гістарычнай акрэсленасці ў яе кубертэнаўскім успрыманні, хоць, павялікім рахунку, сам П’ер дэ Кубертэн разглядаў алімпійскі рух увогуле хутчэй з пункту гледжання рамантызму і сентыменталізму. Таксама алімпізм паўстае як своеасаблівае ідэалогія альбо праект сістэмы каштоўнасцей, які ўбудаваны ў алімпійскі ідэал. Яшчэ алімпізм можа разглядацца як дактрына грамадскага руху, што ператвараецца ў алімпійскі рух. Адсюць можна канстатаваць, што алімпізм распаўсюджваецца на прастору ўсяго спорту, а далей – на прастору ўсёй чалавечай культуры [4, s. 67–68].

Як адзначалася вышэй, акрамя Алімпійскіх гульняў, на тэрыторыі Старажытнай Грэцыі праводзіліся і іншыя спартыўныя спаборніцтвы падобнага ўзроўню, якія хоць і саступалі па сваёй папулярнасці алімпійскім, аднак з’яўляліся значнымі падзеямі ў жыцці краіны. Найбольш вядомымі з іх (ці тымі, звесткі пра якія дайшлі да нас) былі Піфійскія, Істмійскія і Нямейскія гульні. Да гэтага пераліку варта дадаць таксама традыцыйнае свята, што праводзілася ў гонар Афінаў на трэці год Алімпіяды ў перыяд жніва хыхарамі гэтага горада, неад’емнай часткай якога былі спартыўныя спаборніцтвы. Спаборніцтвы насілі агульнагрэчаскі характар, у іх прымалі ўдзел прадстаўнікі розных гарадоў-полісаў.

Піфійскія гульні праводзіліся ў Факідзе недалёка ад Дэльфаў, на Цырэйскай раўніне, у гонар бога Апалона праз кожныя чатыры гады, на трэці год Алімпіяды. Існуе міф пра тое, што Піфійскія гульні Апалон заснаваў на тым месцы, дзе ён забіў жажлівага змея Піфона. Пра асаблівую сувязь Піфійскіх гульняў з культурам Апалона сведчыць і тое, што першапачаткова ў іх праграму ўваходзілі толькі мусічныя спаборніцтвы (выступленні музыкантаў, спевакоў, танцораў, апекуном якіх лічыўся сам Апалон). Гістарычная традыцыя даводзіць, што ў 586 г. да н.э. пасля адной з войнаў паміж грэчаскімі гарадамі ў памяць пра загінуўшых былі ўпершыню праведзены паблізу Дэльфаў гонкі на калясніцах, а з 582 г. да н.э. гэтыя мясцовыя свята ператварыліся ў агульнагрэчаскія. З 586 г. да н.э. пачалі адліч чатырохгоддзю – піфіяд. Пад уплывам спартанскіх звычаяў удзельнікі спаборніцтваў выступалі аголенымі. У спаборніцтвах стартавалі мужчыны, хлопцы і дзяўчаты. Узнагародай пераможца спачатку былі яблыкі, пазней – вянкi з галінак лаўра, што і да сённяшняга часу застаецца сінонімам самага высокага ганаровага вызначэння [5].

Гульні ў Дэльфах ствараюць магчымасці экстрапаляцыі адносна не толькі назвы агульнавядомых Алімпійскіх гульняў, але таксама вызначэння непасрэдных удзельнікаў. Калі ў 1896 г. намаганнямі французскага барона П’ера дэ Кубертэна было здзейснена адраджэнне Алімпійскіх гульняў і менавіта яны сталіся ўзорам для наступнага развіцця спорту, усе іншыя традыцыйныя формы саперніцтва, што нарадзіліся на тэрыторыі Старажытнай Грэцыі, засталіся на другім плане. Менавіта Алімпіяды, а не Дэльфіяды дамінуюць у сучаснай культуры грамадства. Як вядома, на Алімпіядых паміж сабой сапернічаюць спартоўцы. А вось у

Дэльфіядах удзел бралі пераважна прадстаўнікі мастацтва. І такі падыход спрабуе аднавіць у цяперашні час *International Delphic Council*, які створаны ў Берліне ў 1994 г. Мадэль спорту спрабуе прыстасавацца для канкурэнцыі майстроў у шэрагу жанраў мастацтва. Міжнароднае журы ў розных узроставых групах ацэньвае творы па выпрацаваных крытэрыях тых удзельнікаў, якія належаць, напрыклад, да творцаў скульптуры, жывапісу, кінамастацтва і інш.

Неабходна падкрэсліць, што сучасны дэльфійскі рух мае прамыя запазычванні менавіта з той культурнай імпрэзы, якая была заснавана ў Старажытнай Грэцыі. Жыхары Элады свята верылі, што асабіста Апалон спрычыніўся да заснавання традыцыі Піфійскіх гульняў. Як падаецца ў шэрагу крыніц Апалон, пад патранатам якога знаходзіліся музыка і паэзія, пастанавіў праводзіць ў Дэльфах артыстычныя гульні ў свой гонар. Першыя з іх, гульні 582 г. да н.э., распачаліся з цырымоніі паднашэння ахвяраў, а пасля гэтага сакральнага рытуалу можна было ўбачыць інсцэніроўку змагання Апалона з Пітонам, затым урачыстае шэсце, а ўжо потым праводзіліся розныя конкурсы ў музыцы, паэзіі, жывапісе і тэатральным мастацтве. Пераможцы атрымлівалі лаўровыя вянкi, а ў асаблівых выпадках ім ставілі помнікі. Дарэчы, помнікі ставілі таксама і ўдзельнікі гульняў. Адны з іх рабілі гэта ў якасці падзякі сваім багам і музам за ўласныя поспехі, а другія – за тое, што былі аштрафаваны за асабістыя несумленныя ўчынкі падчас саперніцтва. Пазней гэтыя сумы прызначаліся на ўзвядзенне новых сакральных пабудоў [6].

Менш вядома пра Істмійскія і Нямейскія гульні, якія традыцыйна лічацца найважнейшымі на тэрыторыі Старажытнай Грэцыі.

Істмійскія гульні былі арганізаваны ў гонар Пасейдона – уладара мора.

Яны праводзіліся ў сасновым гаі ў Істме на Карынфскім перашыйку з 581 г. да н.э. кожныя два гады, у першы і трэці год Алімпіяды, вясной. Праграма складалася з выступленняў флейтыстаў і кіфарэдаў і спартыўных спаборніцтваў, у якія ўваходзілі бег, барацьба, гонкі на калясніцах і конныя скачкі. Стартавалі ў іх мужчыны ў трох узроставых групах. Пераможцу ўзнагароджвалі вянком з сасновых галінак, (па іншых звестках, гэта быў вянок з галінак сэлера – расліны, якая прысвячалася Пасейдону). Карынф, паблізу якога адбываліся гульні, быў багатым і ўплывовым горадам, таму спаборніцтвы заўсёды праходзілі вельмі ўрачыста і прыцягвалі мноства людзей. Пераможцаў Істмійскіх гульняў узвялічвалі паэты, перш за ўсё Піндар і Вакхілід [5].

Нямейскія гульні праводзіліся ў гонар бога Зеўса і лічыліся рэлігійным святам, і ўпершыню яны адбыліся ў Нямеі (Аргаліда на Пелапанэсе) больш чым праз 200 гадоў пасля пачатку Алімпійскіх гульняў – у 573 г. да н.э. Пасля гэтага гульні праводзіліся кожныя два гады: на другі год алімпійскага чатырохгоддзя – восенню, на чацвёрты – зімой. Пры раскопках у Нямеі знайшлі руіны фундаментаў спартыўных аб'ектаў – стадыёна з трыбунамі для вялікай колькасці глядачоў, а таксама фундаменты шматлікіх заезных двароў з корчмамі, лазняў і басэйнаў для плавання. У праграме Нямейскіх гульняў былі розныя віды спорту, аднак самымі папулярнымі былі бег, барацьба і пентатлон. Пераможцы ўзнагароджваліся дубовымі вянкамі, і нават, як лічаць некаторыя гісторыкі вянкамі з плюшчу ці сельдэрэю. Арганізатары Нямейскіх гульняў неаднаразова спрабавалі дабіцца захавання ў Эладзе на час спаборніцтваў усеагульнага міру. Аднак, нягледзячы на ўсе іх намаганні, мір неаднойчы парушаўся, асабліва спартанцамі [5].

Трэба заўважыць, што практычна кожны старажытнагрэчаскі горад арганізоўваў свае спартыўныя спаборніцтвы. Найчасцей яны мелі лакальны характар і выглядалі як падрыхтоўка да тых найважнейшых гульняў, якія па прэстыжнасці ішлі адразу за Алімпійскімі гульнямі, а менавіта Піфійскіх, Істмійскіх і Нямейскіх. Акрамя названых вышэй гульняў, на тэрыторыі Старажытнай Грэцыі праводзіліся таксама іншыя спаборніцтвы, пра якія зараз узгадваюць не так часта, але яны тым не менш мелі адпаведны ўплыў на фарміраванне алімпійскай ідэі.

Напрыклад, Панафінскія гульні спалучаліся з традыцыйным святам у гонар Афінаў, якое арганізавалася на трэці год Алімпіяды. Праходзіла яно падчас жніва. Ад 586 г. да н.э. Панафінскія гульні прынялі спартыўны характар і сталі праводзіцца праз кожныя чатыры гады. Спартыўная праграма ўключала музычныя і конныя спаборніцтвы. Самай важнай часткаю праграмы лічыўся “лямбадрамас” (*lampadodromos*), альбо бег са знічамі (менавіта адсюль бярэ пачатак добра вядомая зараз традыцыя эстафеты алімпійскага агню ад Алімпіі праз краіны і кантыненты да месца правядзення спаборніцтваў. Мэтаю ўдзельніка было пераадоленне вызначанай дыстанцыі такім чынам, каб полымя не згасла. Наступны ўдзельнік павінен быў перадаць паходню чарговаму бегуну сваёй каманды. Стартавалі выключна мужчыні ў трох узроставых катэгорыях. Пераможцы атрымлівалі рэчавыя ўзнагароды, сярод якіх былі і каштоўныя амфары чорнага колеру з намаляванымі фігурамі [5; 7].

Асобна неабходна пазначыць Герайскія гульні, ці гульні для жанчын. Яны арганізаваліся кожныя чатыры гады ў Алімпіі. Спаборніцтвы праводзіліся толькі ў адной дысцыпліне – бегу

на дыстанцыі у 5/6 стадыёну (160,22 м). У іх бралі ўдзел дзяўчаты, якія падзяляліся на тры ўзроставыя катэгорыі. Бегалі з распушчанымі валасамі ва ўбраннях, якія дасягалі каленяў і адкрывалі плечы да самых персяў. У якасці ўзнагароды атрымлівалі вянок з алівы і права выставіць у Алцісе свой асабісты намаляваны партрэт. Некаторыя гісторыкі лічаць, што агон дзяўчат у Алімпіі старэйшы па часе, чым гульні сярод мужчын [5; 8]. Што датычыцца жанчын, то дадаткова трэба паведаміць, што ім увогуле было забаронена з’яўляцца на спартыўных аб’ектах, але гэтая забарона распаўсюджвалася толькі на Алімпійскія гульні. Спаборніцтвы сярод дзяўчат падчас Герайскіх гульняў праводзіліся практычна на тых самых стадыёнах, дзе спаборнічалі мужчыны. Рэлігійна-спартыўныя ўрачыстасці ў гонар багіні Геры мелі важнае культурнае значэнне. Захаваліся звесткі пра тое, што падчас Піфійскіх гульняў агоні праводзіліся не толькі сярод хлопцаў, але і сярод дзяўчат. Так, згодна са сведчаннямі гісторыка Атэнаіаса, у змаганнях на востраве Хіас у барацьбе дзяўчаты выступалі разам з маладымі мужчынамі. Як сцвярджаў Плутарх, ужо ў IX ст. да н.э. у Спарце дзяўчаты павінны былі трэніравацца ў бегу, барацьбе, кіданні дыску і дзіды. Гэта трэба было рабіць для таго, каб будучае дзіця развівалася ва ўлонні здаровай маці [9].

Варта дадаць, што азначаныя вышэй гульні разам з алімпійскімі спаборніцтвамі ўтваралі непарыўную сувязь, пра што сведчыць факт усталявання тытула Перыядоніка для таго атлета, які падчас аднаго алімпійскага чатырохгоддзя (ці аднаго перыяду) перамагаў у Алімпіі, Нямеі, Факідзе і ў Істміі Карыфскай. Да нашага часу захавалася каля 60 імёнаў такіх трыумфатараў. Сярод іх выключных поспехаў дасягнулі Герадорас з Мегары, які перамагаў дзесяць разоў сярод трубачоў (328–292 гг. да н.э.), а так-

сама Мілон з Кратону, што шасціразова быў лепшым у барацьбе (540 г. да н.э. і ў 532–516 г. да н.э.).

Адным з найважнейшых дасягненняў філасофіі Старажытнай Грэцыі было фармаванне глабальнай ідэі гарманічна развітой асобы. На падставе яе ўзнікае паняцце “калакагатыя” (*kalos kai agathos* – прыгожы і добры), што спалучала прыгажосць фізічную і прыгажосць духоўную. Прычым, *kalós* акрэслівала прыкметы цела, якія дасягаліся дзякуючы фізічным практыкаванням і спартыўнай трэніраванасці, а *agathóa* адносілася да духоўных прыкмет – цнатлівасці, шляхетнасці, а таксама дасягнення сілы волі – памяркоўнасць і стрыманасць [7]. Тэарэтычныя падставы калакагатыі былі распрацаваныя Платонам (427–347 г. да н.э.), які сам быў пераможцам гульні ў Дэльфах. На думку Платона, розум і душа фарміруюць цалісную прыгажосць як эстэтычную каштоўнасць, але гэта адбываецца толькі тады, калі існуе свядомае імкненне да такога роду дасканаласці праз фізічныя практыкаванні.

Калакагатыя ў старажытных грэкаў паўстала ў якасці ідэала выхавання, дзе асабліва ўвага надавалася гарманічнаму развіццю душы і цела. Гэтае акрэсленне ў Старажытнай Грэцыі азначала ідэал развіцця чалавека, гарманічнае спалучэнне прыгажосці цела і духа. Калакагатыя гэтаксама можа інтэрпрэтавацца як арыстакратычны ідэал старажытнаафінскага выхавання. Дасягнуць такога стану можа такі чалавек (муж, мужчына), чья цалісная прыгажосць дазваляе яму выказаць і адэкватна асэнсоўваць сваю асабовасць. Гэтаму ідэалу спрыяе высакароднае правядзенне вольнага часу, якое палягае на адданасці спартыўным практыкаванням, што адначасова маюць маральны ўплыў. Пазней пад уплывам Сакрата і сафістаў ідэал прыгожага чалавека-мужчыны

і смелага воіна замяняецца ідэалам асобы, якая паўстае ў вобразе добрага грамадзяніна, што інтэлектуальна развітаецца. Супярэчнасці паміж розумам і цэлам выказваюцца адносна таго, што духоўная прыгажосць супрацьпастаўляецца цаліснай пачварнасці. У дыялогах згаданага ўжо Платона праводзіцца думка пра тое, што маральнае і інтэлектуальнае развіццё немагчымыя без клопату пра цела.

Этычныя прынцыпы, якія былі абавязковымі для атлетаў, што змагаліся на спаборніцтвах, мелі свае жорсткія палажэнні, за парушэнне якіх існавалі розныя сістэмы пакарання. Напрыклад, штрафныя санкцыі накладваліся на тых спартоўцаў, якія спазняліся прыбыць у Эліду за месяц да пачатку гульні. Гісторыя захоўвае яшчэ шмат іншых фактаў, што сведчаць аб спаганні грашовых сум рознай велічыні. Прычым, галоўнымі з’яўляліся такія прычыны, як падманы, подкупы, стаўкі на вынікі спаборніцтваў, а аднаго разу пакаранне адбылося за баязлівасць. Грошы, якія былі атрыманы за несумленныя ўчынкі, прызначаліся на пабудовы статуі Зеўса. Згодна са старадаўнімі крыніцамі, усяго было ўсталявана 18 такіх помнікаў [10].

Такім чынам, старажытнагрэчаскія гульні падаюцца не толькі своеасаблівым парадом фізічных уменняў і дасягненняў тагачаснай культуры, але выконваюць вельмі важную ролю ў працэсе ўзнікнення, станаўлення, развіцця і распаўсюджвання шэрагу глабальных ідэй, якія дайшлі да нашага часу. Такі падыход мусіць выкарыстоўвацца ў дачыненні да сістэмы выхавання і адукацыі моладзі сённяшняга дня.

Заклучэнне

Спартыўныя гульні Элады маюць багатую і цікавую гісторыю. Дамінаванне менавіта Алімпіі ў шэ-

рагу разнастайных спаборніцтваў на вызначанай тэрыторыі абумоўлена самымі рознымі фактарамі, якія з неабходнасцю патрабуюць дадатковага асэнсавання і аналізу. Трэба, аднак, падкрэсліць, што Алімпійскія гульні па прэстыжнасці істотна пераважалі іншыя агульнагрэчаскія спаборніцтвы. Напрыклад, Салон, калі параўноўваў значнасць Алімпійскіх і Істмійскіх гульняў, адзначаў, што пераможца Алімпійскіх гульняў атрымліваў 500 драхмаў, а Істмійскіх – усяго 100. Гульні на тэрыторыі Грэцыі паўстаюць як феномен культуры і звязваюцца са спецыфікай развіцця самога грамадства, яго вераваннямі, традыцыямі, эканомікай, адносінамі да суседзяў і г. д. Амбіцыйнасць грэкаў, іх імкненне да перамогі, да таго, каб вызначыцца ў той ці іншай галіне чалавечай дзейнасці, павінны былі б знайсці нейкі выхад і па-за межамі бесперапынных войнаў. Антрапацэнтрызм з яго ідэяй гарманічна развітой і адначасова прыгожай асобы становіцца дамінантай філасофскай думкі на некалькі тысячагоддзяў наперад. Нездарма за эстэтычныя ідэалы грэкаў так ухапіліся мысліцелі эпохі італьянскага Адраджэння. Гульні праводзіліся не толькі дзеля саміх гульняў, яны прысвячаліся багам і праводзіліся ў гонар багоў.

Асаблівая размова павінна весціся пра свяшчэнны мір. На час правядзення старажытных Алімпійскіх гульняў ён быў падпісаны ў храме Геры ў Алімпіі на падставе пагаднення паміж Іфітам – правіцелем Эліды, Клейстэнам – правіцелем Пісы і Лікургам – правіцелем Спарты, змест якога быў выгравіраваны на бронзавым дыску. Гэты пакт можа лічыцца адной з найважнейшых характарыстык філасофіі алімпізму. Ён датуецца 884 г. да н.э. Яго падпісанне з'яўлялася гарантыяй перамір'я.

Свяшчэнны мір увасобіўся ў паняцці *ekecheiria*, што абазначала

“спыненне вайны”. Перамір'е на 1–3 месяцы было абавязковым падчас правядзення старажытных Алімпійскіх гульняў. Кожны раз спецыяльна высланыя вяшчальнікі паведамлялі грэкам пра дату гульняў і тлумачылі, што наступае экехейрыя. Свяшчэнны мір абавязваў усіх грэкаў да спынення ўзброеных канфліктаў на час падрыхтоўкі і правядзення спаборніцтваў. Да захавання свяшчэннага міру адносіліся вельмі сур'ёзна. У гісторыі вядомыя толькі некалькі выпадкаў, калі фіксаваліся парушэнні. У 420 г. да н.э. Спарта выслала тысячу салдат супраць горада Фіркас. За гэта яна была аштрафавана, а калі адмовілася плаціць штраф, то яе выключылі з ліку ўдзельнікаў гульняў. Аднак нехта Ліхас, які прадстаўляў менавіта Спарту, выставіў на спаборніцтвы сваю калясніцу, якая ў выніку была на фінішы першай. Перамогу адразу анулявалі і імя Ліхаса нідзе не ўзгадваецца ў афіцыйных спісах пераможцаў Алімпійскіх гульняў. Другі раз перамір'е спынілі ў 364 г. да н.э., калі Алімпію захапілі аркадзійцы, якія разам з пісанцамі паспрабавалі перахапіць арганізацыю гульняў. Яны трапілі пад абструкцыю з боку ўсіх іншых грэчаскіх гарадоў-полісаў, спаборніцтвы засталіся непрызнанымі, ці, як акрэслілі іх самі эліны, *anolympas* (неалімпіяда) [11].

Філасофія алімпізму ў сучаснай яе інтэрпрэтацыі ў выглядзе алімпійскай ідэі і алімпійскага руху, што ўтрымліваюць у сабе ідэі святога міру, роўнасці, гарманічна развітой асобы і Fair play, дадаюць шмат магчымасцей сістэме выхавання і адукацыі дзяцей і моладзі. Фізічнае выхаванне, спорт і фізічная рэкрэацыя ў культуры правядзення вольнага часу дапамагаюць паспяхова супрацьстаяць самым разнастайным дэвіяцыям, якія імкліва сталі распаўсюджвацца па ўсім свеце. Фарміраванне адпаведнай структуры спаборніцтваў у

асяроддзі моладзі дазваляе паспяхова змагацца з недахопам рукавай дзейнасці, адцягвае ад спажывання ў раннім узросце алкаголю і наркатыкаў, ад курэння, памяншае рызыку крымінальнай небяспекі. Шырокае распаўсюджванне інфармацыі пра старажытныя гульні, суаднесенне іх з сучаснымі тэндэнцыямі развіцця грамадства, заахвочванне дзяцей і моладзі да ўдзелу ў спартыўных спаборніцтвах з выкарыстаннем дасведчанасці папярэдніх пакаленняў ствараюць умовы для забеспячэння сацыяльнай раўнавагі. У сваю чаргу, прафесійны спорт знаходзіцца на скрыжаваннях свайго далейшага развіцця. Адзін з верагодных накірункаў вядзе да стварэння сістэмы Open games, калі атлеты ў сваіх змаганнях не будуць абмежаваны практычна ні ў чым, акрамя выканання падставовых правілаў у адпаведных відах спорту. Другі напрамак можа быць рэалізаваны згодна з палажэннямі сумленнай і высакароднай гульні – *Fair play games*, што ўтрымлівае ў сваім змесце галоўныя тэарэтычныя падыходы і распрацоўкі філасофіі Старажытнай Грэцыі ў яе алімпійскім успрыманні.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. **Лукиан.** Диалог скифа Анахарсиса с Солоном (об упражнении тела) / Лукиан // Олимпийский огонь; Спорт в творчестве поэтов мира : сб. / сост. В. П. Бурич. – Москва : Физкультура и спорт, 1980. – С. 11–18.
2. **Люкевіч, Ул. П.** Гульні Старажытнай Элады / Ул. Люкевіч // Гульні і забавы ў культуры правядзення вольнага часу дзяцей і моладзі: тэорыя і практыка : зб. навук. прац / Брэсц. дзярж. ун-т імя А.С.Пушкіна [і інш.] ; рэдкал.: Ул. П. Люкевіч [і інш.]. – Брэст, 2014. – С. 3–7.
3. Agon: igrzyska [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://encenc.pl/agon-igrzyska/>. – Дата доступу: 29.05.2018.
4. **Lipiec, J.** Filozofia olimpizmu /

J. Lipiec. – Warszawa : Polskie Wydawnictwo Sportowe SPRINT, 1999. – 234 s.

5. Igrzyska nemejskie [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.olimpijski.pl/pl/126,inne-igrzyska.html>. – Дата доступу: 19.03.2014.
6. Olimpiada, czy delfiada? [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://religie.wiara.pl/doc/472424.Olimpiada-czy-delfiada>. – Дата доступу: 29.05.2018.
7. Heraje [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: http://historia.gazeta.pl/historia/1,107605,8083521,Starozytne_igrzyska_olimpijskie.html#ixzz1kScz2Q87. – Дата доступу: 01.02.2012.
8. Panatenaje [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.olimpijski.pl/pl/126,inne-igrzyska.html>. – Дата доступу: 19.03.2014.
9. Starozytne igrzyska olimpijskie (geneza, trwanie, konkurencje) [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.eduteka.pl/doc/starozytne-igrzyska-olimpijskie-geneza-trwanie-konkurencje>. – Дата доступу: 19.03.2014.
10. Kalokagathia [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.olimpijski.pl/pl/134,starozytne-idee.html>. – Дата доступу: 01.06.2018.
11. Ekecheiria [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.olimpijski.pl/pl/134,starozytne-idee.html>. – Дата доступу: 01.06.2018.

Паступіў у рэдакцыю 30.08.2018 г.
Кантакты: lucul@brsu.brest.by
(Люкевіч Уладзімір Паўлавіч)

Liukevich U. PHILOSOPHY OF OLYMPISM: PHENOMENON OF ANCIENT GREECE.

The fundamental aspects of sport appearance, formation, spreading and functioning in Ancient Greece are viewed with the philosophical interpretation. The author focuses attention on the philosophy of Olympism which implies modern ideas about the harmonious development of personality, equal rights, holy peace and fair play. The philosophy of Olympism shapes the Olym-

pic idea and helps to trace the development of the traditional system of moral values till modern times.

Keywords: philosophy of Olympism, Olympic idea, Olympic Games, holy peace, agon, ekecheiria, kalokagathia.